

Thuisonderwijs in strijd met het belang van het kind?

(maartje van den Berg, januari 2021, Amsterdam)

“Jij mag je kinderen geven van je liefde, maar niet van je gedachten, want zij hebben hun eigen gedachten. Je mag hun lichamen huisvesten, maar niet hun zielen want hun zielen toeven in het huis van morgen, dat je niet bezoeken kunt, zelfs niet in je dromen. Je mag proberen hun gelijk te worden, maar tracht hen niet aan je gelijk te maken”. (kahlil Gibran)

Inleiding:

Dit artikel gaat over het thuisonderwijs aan kinderen anno 2021 en is geschreven naar aanleiding van de grote ongerustheid bij ouders over een heel scala aan maatregelen die in het onderwijs zijn ingevoerd in 2020. Recent wordt er gesproken door de overheid over het invoeren van sneltesten op scholen. Voor een grote groep van ouders biedt het onderwijs niet langer de veiligheid waar het onderwijs zich op baseert. Thuischoling is vanaf de invoering van de leerplichtwet in 1969 geen alternatief voor schoolonderwijs. In de discussie destijds rond de wetwijziging is van regeringswege naar voren gebracht dat thuisonderwijs in strijd is met het belang van het kind. Vandaag staat het belang van het kind in onderwijs niet voorop en wordt het ondergeschikt gemaakt aan beleid rond de volksgezondheid die de regering nastreeft. Daarbij wordt het belang van het kind geschaad. Als moeder en professional voel ik de verantwoordelijkheid en de grote innerlijke drang om te kijken naar oplossingen die ons op weg helpen uit deze situatie waar wij in beland zijn als ouders. Op het moment zitten wij al een jaar toe te kijken hoe de situatie voor onze kinderen op scholen verslechterd. Als de school de veiligheid van onze kinderen niet kan langer kan garanderen en die destijds haar bestaansgrond was, dan is de tijd gekomen om als ouders een andere weg in te slaan. Deze tekst behandelt het fenomeen thuisonderwijs, een stukje geschiedenis over het thuisonderwijs, de juridische kanten die hieraan vast zitten en hoe wij thuisonderwijs vorm kunnen geven. De tekst dient ter inspiratie en ondersteuning voor ouders zodat zij praktisch aan de slag kunnen gaan met elkaar. Vanuit de huiskamer bijeenkomsten in Amsterdam is het idee gegroeid voor thuisonderwijs aan kinderen. De onderstaande tekst kan als een leidraad bieden voor het opzetten van thuisonderwijs en in de praktijk zijn talloze alternatieven en variaties denkbaar. Sta met elkaar open voor uitwisseling van ideeën en aanvullingen.

Met dank aan mijn nieuwe vrienden en vriendinnen van de huiskamer bijeenkomsten in Amsterdam. Dankzij onze fijne en inspirerende gesprekken heb ik onze ideeën voor een nieuwe toekomst kunnen opschrijven!

Hoofdstukken:

1. De effectiviteit van thuisonderwijs.
2. Rijksoverheid en de leerplicht.
3. Thuisonderwijs.nl en juridische hulpverlening
4. Thuisonderwijs: hoe geef ik dat vorm?

1. De effectiviteit van thuisonderwijs:

Thuisonderwijs is door de leerplichtwet 1969 een impliciet uitgesloten onderwijsvorm. In andere landen is thuisonderwijs een bekend fenomeen. Dit artikel geeft een overzicht van het Amerikaans thuisonderwijs omdat daar veel onderzoek gedaan is naar thuisonderwijs. Thuisonderwijs heeft een langere voorgeschiedenis dan schoolonderwijs. De eerste scholen in ons land stammen uit de achtste en negende eeuw en dit waren de kloosterscholen. Het duurde duizend jaar voordat de overheid zich tot taak nam om schoolonderwijs op te richten. De eerste schoolwetten dateren uit de negentiende eeuw en in 1900 kwam de eerste leerplichtwet tot stand. Deze wet liet nog een opening aan ouders om thuisonderwijs te geven. Met de invoering van de Leerplichtwet in 1969 is thuisonderwijs geen alternatief meer voor schoolonderwijs. In de discussie destijds werd naar voren gebracht dat thuisonderwijs in strijd is met het belang van het kind (Wakelkamp, 1996). In het schooljaar 1999-2000 wordt aan 104 kinderen in Nederland thuisonderwijs verleend op grond van een bijzondere levensovertuiging. Honderd jaar leerplicht heeft geleid tot de alom stilzwijgende aanvaarde veronderstelling dat ouders onbekwaam zijn hun eigen kinderen te onderwijzen (H. Blok). In de Verenigde Staten heeft thuisonderwijs een belangrijke groei doorgemaakt. In 1980 was thuisonderwijs in 30 staten verboden. Vanaf 1993 is thuisonderwijs in 50 staten gelegaliseerd. In 1999 krijgen 850.000 kinderen thuisonderwijs.

Hoe ontwikkelen kinderen zich in thuisonderwijs in vergelijking met schoolonderwijs?

Uit brononderzoeken (zie onderaan) blijkt dat er acht onderzoeken zijn gehouden in Amerika en 1 in Canada. De leeftijd van de kinderen loopt uiteen van 6 tot 19 jaar en over alle onderzoeken heen zijn per jaargroep duizend thuisonderwijs kinderen betrokken. De afgenomen tests betreffen schoolvorderingstoetsen en geen intelligentietoetsen. De uitkomsten van de onderzoeken constateren dat de thuisonderwijs kinderen volgens de meeste onderzoeken gemiddeld hogere scores realiseren dan leeftijdsgenoten die schoolonderwijs hebben gekregen. Het onderzoek van Rudner laat zien dat de voorsprong alle afzonderlijke domeinen betreft (taal, lezen, wiskunde, wereldoriëntatie en kennis van de natuur). De voorsprong kan worden uitgedrukt in leerjaren. Dan blijkt dat zes jarigen al een voorsprong hebben van ongeveer een jaar. Een voorsprong die in de loop van de jaren oploopt tot ongeveer vier leerjaren bij 14 jarigen.

Uit het onderzoek blijkt dat er geen samenhang is tussen schoolvorderingen en het beschikken van de ouders over een lesbevoegdheid. Of dat de ouders beschikken over een compleet leerplan of dan wel aan de hand van een eigen leerplan te werk gaan. De conclusie van Rudner is dat ouders die thuisonderwijs verkiezen boven schoolonderwijs in staat blijken tot het realiseren van uitstekende vorderingen.

Hoe vergaat het thuisonderwijs kinderen in sociaal-emotioneel opzicht?

Leren thuisonderwijs kinderen met anderen om te gaan, kinderen zowel als volwassenen?

Ontwikkelen deze kinderen doorzettingsvermogen en zelfvertrouwen?

Het aantal onderzoeken naar deze vragen is kleiner dan naar de vraag over schoolvorderingen. Ook zijn de onderzoeken kleinschaliger. Eén onderzoeker ziet geen verschillen tussen schoolkinderen en thuisonderwijs kinderen (Lee, 1995). Taylor ziet bij thuisonderwijs kinderen een beduidend positiever zelfconcept, het beeld dat kinderen van zichzelf hebben, dan bij schoolkinderen (Taylor 1986). Shyers onderzocht naast het zelfvertrouwen van thuisonderwijs kinderen, ook of zij geleerd hebben om voor zichzelf op te komen en Shyers komt tot de bevinding dat thuisonderwijs kinderen minder gedragsproblemen vertonen. De conclusie van de onderzoeken is dat thuisonderwijs kinderen het in

sociaal-emotioneel opzicht minstens zo goed doen of zelfs beter dan schoolkinderen. De veronderstelling dat thuisonderwijs kinderen geïsoleerd van andere kinderen opgroeien is waarschijnlijk niet terecht. Daarin spelen netwerken van thuischolers een rol. Deze netwerken bieden ouders en kinderen de mogelijkheid elkaar te ontmoeten en gezamenlijke excursies te ondernemen.

2. Rijksoverheid en de leerplicht, wettelijke eisen voor thuisonderwijs in Nederland:

In principe behoort ieder kind dat inwoner van Nederland is verplicht een school te bezoeken vanaf zijn vijfde jaar. Dit betekent dat hij of zij:

- ingeschreven moet zijn op een school die door de regering is goedgekeurd
- deze school moet bezoeken wanneer het geopend is. Alleen bepaalde omstandigheden zoals ziekte kunnen aangevoerd worden om dit niet te doen.

Het is niet eenvoudig om toestemming te krijgen om je kind thuisonderwijs te laten volgen. Er zijn allerlei voetangels en klemmen. De Nederlands Vereniging voor Thuisonderwijs heeft hier een heldere beschrijving over gemaakt.

Besluit u om uw kind thuisonderwijs te geven dan moet dat gebeuren voordat uw kind ooit op school is geweest. Helaas biedt de Nederlandse wet op dit moment geen ontsnappingsclausule als uw kind zelfs maar één dag op school is geweest.

Helaas is het ook niet mogelijk om vanwege pesten uw kind van school te halen. De enige mogelijkheid is om te verhuizen naar een regio waar uw voorkeursrichting van de school niet aanwezig is. Een verdere beperking is dat de ouders minimaal HBO onderwijs moeten hebben gevolgd. De mogelijkheid om gemengd onderwijs te geven (gedeeltelijk thuisonderwijs en gedeeltelijk op school) zoals in Canada, Groot-Brittannië en de Verenigde Staten is niet mogelijk in Nederland.

Artikel 5b leerplichtwet 1969, beschrijft het recht op vrijstelling van inschrijving om richtingsbezwaar. Het gaat er daarbij om dat de ouders geen school op redelijke afstand van hun woning kunnen vinden, die het kind wil plaatsen en die de religie of levensovertuiging van het gezin in het onderwijs uitdraagt en bevordert.

Een beroep op dit recht kan worden gedaan middels een kennisgeving aan burgemeester en wethouders (B en W) van de gemeente waar de jongere als ingezetene is ingeschreven in de basisregistratie persoonsgegevens (BRP). Naast een geldig richtingsbezwaar, dient de kennisgeving te voldoen aan enkele voorwaarden zoals genoemd in artikel 6 en artikel 8 Leerplichtwet 1969.

Op dit artikel kan alleen beroep worden gedaan als het desbetreffende kind het afgelopen jaar niet in Nederland ingeschreven heeft gestaan bij een school of instelling van de richting waartegen bedenkingen worden geuit, zoals bepaald in artikel 8 lid 2 Leerplichtwet 1969. Thuisonderwijs na schoolgang is daarom lastig in Nederland.

Artikel 5a leerplichtwet 1969, (ongeschiktheid voor schoolonderwijs) wordt het meest gebruikt voor kinderen die niet in staat worden geacht tot voldoende cognitieve ontwikkeling, noch in het regulier onderwijs, noch in enige vorm van speciaal onderwijs. De schoolgeschiktheid moet regelmatig (meestal elk jaar opnieuw) worden beoordeeld door een door de gemeente uitgezochte arts of gedragsdeskundige. De leerplichtambtenaar mag deze beoordeling niet zelf doen.

Als het kind na een periode van thuisonderwijs weer is opgeknapt, kan de vrijstelling vervallen omdat het kind dan opnieuw geschikt geacht kan worden voor school. De vrijstelling wordt in dat geval

doorgaans alleen verlengd als de deskundige, namens de gemeente, het thuisonderwijs in het belang van het kind ziet en er daarom aan twijfelt of het (speciaal) schoolonderwijs goed zal aansluiten bij het kind.

Deze vrijstelling geeft ouders door de herhaalde beoordeling geen zekerheid op langere termijn. Wie als ouder van deze vrijstelling gebruik wil maken, kan het beste ook zelf een professionele deskundige in de arm nemen, zoals een kinderpsycholoog, orthopedagoog of arts voor gehandicapte kinderen. De deskundige die namens de gemeente de beoordeling uitvoert, heeft namelijk rekening te houden met een reeds gestelde diagnose.

Ieder kind tussen 5 en 16 jaar moet naar school. Dit heet leerplicht. In een aantal gevallen hoeft uw kind niet naar school. Of minder uren naar school. Bijvoorbeeld omdat school erg vermoeiend is voor uw kind. Of omdat uw kind ziek is. Dit heet vrijstelling van leerplicht.

Er zijn 3 soorten vrijstelling mogelijk:

a) Vrijstelling voor een aantal uren onderwijs voor kinderen van 5 jaar

Als uw kind 5 jaar wordt moet het naar school. Soms is een volledige schoolweek nog te veel voor een kind. Uw kind mag dan 5 uur in de week thuisblijven. Dit mag tot uw kind 6 is. Hiervoor heeft u geen toestemming nodig. U moet het wel melden bij het hoofd van de school. Dit is meestal de directeur. Heeft uw kind meer rust nodig? Dan kunt u nog 5 extra uren vrij aanvragen.

Dit mag tot uw kind 6 jaar is. Vraag hiervoor toestemming aan de directeur van de school. In totaal mag het niet meer dan 10 uur per week zijn.

b) Vrijstelling inschrijving op een school

Als uw kind 5 jaar is, moet uw kind ingeschreven zijn op een school. Uw kind is dan leerplichtig. Soms kunt u vrijstelling aanvragen. Dit moet u vóór 1 juli doen, bij de leerplichtambtenaar.

De leerplichtambtenaar werkt voor de gemeente. Hij controleert of kinderen naar school gaan. De vrijstelling geldt steeds voor 1 schooljaar.

Voorbeelden wanneer u de vrijstelling kunt krijgen:

- Uw kind heeft een stoornis of is ziek
Heeft uw kind psychische klachten, zoals autisme of een depressie? Of is uw kind heel ziek? En kan uw kind daarom niet naar school? Dan kunt u vrijstelling aanvragen. U heeft daarvoor een verklaring van een arts, psycholoog of pedagoog nodig. De eigen arts van uw kind mag deze verklaring niet maken.
- De school heeft niet uw geloof
Past de school bij u in de buurt niet bij uw manier van leven of uw geloof? Dan kunt u vrijstelling aanvragen 'vanwege richtingsbedenking.' Voor deze vrijstelling moet u een verklaring afleggen bij uw gemeente. Uw gemeente heeft hiervoor een speciaal formulier.
- Uw kind gaat in het buitenland naar school
Woont u in Nederland, maar gaat uw kind in het buitenland naar school? Bijvoorbeeld omdat u bij de grens met België woont. Dan moet u vrijstelling aanvragen voor inschrijving bij een Nederlandse school. Dit moet u ieder jaar opnieuw doen. U moet dan bewijzen dat uw kind naar een buitenlandse school gaat.

- U woont en werkt niet op 1 plek
Werkt u op de kermis of bij het circus? Dan kan uw kind soms een deel van het jaar een vrijstelling van de leerplicht krijgen.

c) Met goede reden niet naar school

Er zijn momenten dat uw kind niet naar school hoeft te gaan. Dit heet 'geoorloofd schoolverzuim'.
Bijvoorbeeld bij:

- ziekte;
- schorsing;
- vanwege het geloof;
- een huwelijk;

Een beroep doen als ouder op vrijstelling van schoolonderwijs:

Er bestaat een hardnekkig misverstand dat op talloze websites en blogs wordt herhaald, tot in de rechtbank aan toe: dat je vrijstelling zou moeten 'aanvragen'. Niets is minder waar. Ouders beslissen daarin, ouders doen beroep op vrijstelling. Voldoet de vrijstelling aan de wet, dan ontstaat de vrijstelling van rechtswege. Niemand beoordeelt jouw keuze dus, hoewel veel mensen in het onderwijs, het gemeentelijk apparaat, bij de rijksoverheid of bij het openbaar ministerie dit liever verzwijgen of gewoon ontkennen. Als ouder doe je beroep op vrijstelling.

Een ouder oefent een recht uit; je vertelt dat je je beroept op artikel 5b van de leerplichtwet. Je vraagt als ouder geen vrijstelling aan. Je oefent een recht uit. Je beroept je op een wetsartikel. Een maand voordat je kind 5 wordt stuur je een brief naar Burgemeester en Wethouders van de gemeente waarin je woont. Die brief verstuur je aangetekend of je brengt hem persoonlijk en vraagt een bewijs van ontvangst. En kopie van de brief bewaar je thuis.

*Naam en adresgegevens ouders/verzorgers Gemeente
Straat Postcode Plaats*

Aan Burgemeester en Wethouders

Betreft: Richtingbedenkingen schooljaar 20..-20..

Plaats, datum

Geacht college,

Hierbij laten we u weten dat wij voor het schooljaar 20..-20.. voor onze zoon/dochter (...), geboren (...), aanspraak maken op vrijstelling als bedoeld in artikel 5 sub b van de Leerplichtwet.

Wij hebben overwegende bedenkingen tegen de richting van het onderwijs op alle binnen redelijke afstand van onze woning gelegen scholen waarop (naam zoon/dochter) geplaatst zou kunnen worden.

Hoogachtend,

Naam ouder/verzorgende Naam ouder/verzorgende

3. Reactie van thuisonderwijs.nl en juridische hulpverlening:

Beste, de wet rondom thuisonderwijs zit ingewikkeld en -helaas- ongunstig in elkaar. Ik zal het hieronder uitleggen en daarna ingaan op jullie situatie.

Thuisonderwijs is alleen mogelijk als er vrijstelling van de Leerplichtwet is. Vrijstelling van de Leerplichtwet kan op twee manieren:

- 1. Via artikel 5 onder a, voor kinderen die lichamelijk of geestelijk niet in staat zijn tot het bezoeken van een school*
- 2. Via artikel 5 onder b, voor ouders die geen school kunnen vinden die past bij de levensovertuiging van het gezin*

Vrijstelling via artikel 5 onder a is altijd maatwerk aangezien er door middel van keuringsrapportages aangetoond moet worden dat een kind naar geen enkele school kan, ook niet naar speciaal onderwijs.

Vrijstelling via artikel 5 onder b is relatief eenvoudig voor kinderen die nog nooit naar school geweest zijn. Voor een kind dat al op school zit, is vrijstelling via artikel 5 onder b bijna niet meer mogelijk, aangezien er geen bezwaar meer gemaakt kan worden tegen de levensovertuiging van de school waar het kind nu naar toe gaat. Alleen als een kind van school móet veranderen, is vrijstelling eventueel mogelijk. Stel een kind moet naar speciaal onderwijs, als er geen speciaal onderwijs school in de regio is met dezelfde levensovertuiging als de oude school, dan is vrijstelling mogelijk. Het zelfde geldt bij verhuizing of bij de overgang van basisonderwijs naar middelbare school onderwijs.

Wat betreft jullie situatie: je schrijft dat je kind al een aantal jaar schoolonderwijs volgt. Dit maakt dat vrijstelling erg lastig te verkrijgen is.

Mocht je besluiten voor vrijstelling via artikel 5 onder a te gaan, dan raden we aan daar altijd juridisch advies bij in te winnen. Ik voeg onze lijst met juridisch adviseurs met ervaring met thuisonderwijs toe (attachment).

Vrijstelling via artikel 5 onder b (levensovertuiging) is erg moeilijk na schoolgang, tenzij een kind van school moet veranderen. We kennen gezinnen die om die reden binnen Nederland, of naar het buitenland, verhuisd zijn.

Ik realiseer me dat verhuizen niet voor ieder gezin haalbaar is, maar wil het toch als mogelijkheid meegeven.

Ik hoop hiermee je vraag beantwoord te hebben. Ik had graag positiever nieuws gegeven. De NVvTO bespreekt tijdens ons lobby ook altijd de situatie van gezinnen met schoolgaande kinderen die willen overstappen naar thuisonderwijs, maar het politieke draagvlak daarvoor is er momenteel niet.

*Met vriendelijke groeten,
Miriam van Buren*

Overzicht van juridisch hulpverleners vertrouwd met thuisonderwijs

(Deze lijst is bijgewerkt tot 19 november 2020)

Rufus Oliemans en Monique Kranenburg, OVVK advocaten

Advocatenkantoor OVVK

Mr. Rufus Oliemans en Mr. Monique Kranenburg

Postbus 56

4600 AB Bergen op Zoom

Westersingel 75

4611 HS Bergen op Zoom

T - 0164-245895

F - 0164 233066

E -secretariaat@ovvk.nl, oliemans@ovvk.nl

<https://www.ovvkadvocatenbergenopzoom.nl>

OVVK werkt ook op basis van toevoeging voor minvermogenden.

http://www.rvr.org/nl/subhome_rz/rechtsbijstandverlener,Inkomensgrenzen.htm

Simon van der Woude, Van der Woude De Graaf advocaten

Willemsparkweg 31

1071 GP, Amsterdam

Postbus 76076

1070 EB Amsterdam

tel: 020-676 66 90

fax: 020 - 676 66 95

email: info@woudegraaf.nl

<https://www.woudegraaf.nl/nl/>

Jamal Corte, Advocatenkantoor Corte

Adres: Emmalaan 35

Postcode: 3581 HP Utrecht

E-mail: info@advocatenkantoorcortet.nl

Telefoon: 030 2600 945

Fax: 084 868 4010

<https://advocatenkantoorcortet.nl/>

Openingstijden

Maandag t/m vrijdag | 09:30u – 18:00u

Peter van Zuidam, Van Zuidam Onderwijsdiensten

Peter heeft zich sinds 2000 gespecialiseerd in juridisch advies en werk met als doel het verkrijgen van een vrijstelling van de schoolplicht, waarmee thuisonderwijs mogelijk wordt. Dit betreft werk waar een advocaat meestal niet aan toekomt of waarvoor deze te duur is.

Als u hulp of advies kunt gebruiken, vul dan het webformulier in op www.thuisonderwijs.net/aanvraag. Zij sturen dan gratis informatie op waarmee u zich kunt op vrijblijvende basis kunt oriënteren.

Voor een redelijk bedrag kunt u daar o.a. een lijst bestellen van alle scholen op redelijke afstand van uw woonadres waarop uw kind zou kunnen worden geplaatst. Veel leerplichtambtenaren verwachten zo'n lijst van scholen en van bezwaren daartegen ter nadere onderbouwing van een beroep op vrijstelling wegens richtingbezwaren. Zo'n op basis van uw woonadres gegenereerde lijst kan ouders veel zoekwerk uitsparen. Zo mogelijk leveren zij daar ook concept-richtingbezwaren bij, die de formulering van de eigen richtingbezwaren kunnen vergemakkelijken.

Peter van Zuidam,

Van Zuidam Onderwijsdiensten

Donaustraat 158, NL-8226 LC Lelystad

Telefoon +31-(0)320-257778; bij geen gehoor +31-(0)6-50570999

E-mail: peter@vanzuidam.nl, petervanzuidam@xs4all.nl

Fax +31-(0)84-8377301

Skype: petervanzuidam

Websites: www.vanzuidam.nl, www.thuisonderwijs.net

4. thuisonderwijs: hoe geven wij dat vorm?

Met ouders uit Amsterdam en dan bij voorkeur uit je eigen stadsdeel/buurt/straat, samen thuisonderwijs geven aan elkaars kinderen. Daarbij kunnen de ouders samen kijken hoe zij de taken gaan verdelen. De kinderen zitten gezamenlijk bij elkaar gedurende de week. De ouders kunnen onderling de taken verdelen per dagdeel. Dat geeft als groot voordeel dat de belasting verdeelt wordt over de ouders. Daarbij hebben de ouders in een onderling vast gesteld schema aangegeven wanneer zij beschikbaar zijn om 'les' te geven aan de kinderen.

Te denken valt aan: spelling, woordenschat, rekenen, geschiedenis/aardrijkskunde, toneelspelen, voetballen, buitenspelen, knutselen, schilderen, naaien, tuinieren, dieren verzorgen, uitstapjes ect.

maandag	dinsdag	woensdag	donderdag	vrijdag
Wandelen/buitenspelen	Wandelen/sport	Wandelen/uitstapje	Wandelen/buitenspelen	Wandelen/sport
Rekenen, woordenschat, spelling	Rekenen, woordenschat, spelling	Rekenen, woordenschat, spelling	Rekenen, woordenschat, spelling	Rekenen, woordenschat, spelling
Lunch samen koken	Lunch samen koken	Lunch samen	Lunch samen koken	Lunch samen koken
toneel	Knutselen/creatief	Dieren verzorgen	Geschiedenis en bezoek	Aardrijkskunde en bezoek
tuinieren	houtbewerking	tuinieren	Bos/strand/heide	Tekenen/schilderen

Rooster maandag:

09.00-10.00 – buiten

2 ouders:

10.00-11.30 – rekenen/woordenschat/spelling

Wissel van ouders

11.30-13.00 – lunch samen koken

2 ouders:

13.00-15.00 – Creatieve middag

Bronnen:

H. Blok, De effectiviteit van thuisonderwijs: een overzicht van onderzoeksresultaten, 2002, Nederlands tijdschrift voor onderwijsrecht en Onderwijsbeleid, jaargang 14, nr. 4.

Nederlandse Vereniging voor Thuisonderwijs (NVvTO), thuisonderwijs.nl

Rijksoverheid.nl/onderwerpen/leerplicht/vraag-en-antwoord/leerplicht-kind-niet-naar-school

Homeschoolingnlwordpress.com/vrijstelling-leerplicht

<https://operation.education/ons-onderwijssysteem-doet-de-mens-tekort/>

Facebook Groepen:

(tijdelijk) thuis onderwijs

Thuisonderwijs Amsterdam

Ouders voor goed onderwijs